

ASORKD

ASOCIACE SDRUŽENÍ PRO OCHRANU A ROZVOJ KULTURNÍHO DĚDICTVÍ ČR

The Association for the Conservation and Development of the Cultural Heritage in the Czech Republic

Karolíny Světlé 5, 110 00 Praha 1, Tel.: +420 371 595 624; GSM: +420 777 183 077, +420 737 939 104, +420 736 181 289

Vladimíra Koubová, PhDr.

Emeritní ředitelka sbírky starého českého umění Národní galerie v Praze a emeritní ředitelka Odboru památkové péče na Ministerstvu kultury České republiky. Aktivně se podílí na badatelské činnosti o Elišce Přemyslovně a dalších Přemyslovcích.

Je laureátkou PRIX NON PEREANT 1999 a PRIX NON PEREANT 2001 nadace PRO BOHEMIA a Syndikátu novinářů ČR.

JAKÉ PAMÁTKY CHRÁNIT?

Jsou dějiny umění v České republice národním identifikačním příběhem?

Nikoli procesy, nýbrž experti dostali ministryni Hanákovou ve věci Kozákova domu na rohu Václavského náměstí a Opletalovy ulice ohroženého demolicí.

MANIFEST AFFIRMATIONISMU

V souvislosti s prací nad tímto tématem mne roku 2011 architektka Marie Šváblová upozornila na *Manifest affirmationismu* francouzského filosofa Alaina Badiou, emeritního profesora pařížské École Normale – její varianty z Rue de l'Ulm. S tím, že pochybuje o správnosti překladu tohoto *Manifestu* do češtiny, jenž byl pořízen z angličtiny, nikoli z originálního textu. Přátelé z Francie mi laskavě zaslali originál. Při četbě této, jedné z četných, verze filosofova textu mne napadlo, nakolik, do angličtiny a češtiny nepřekládaný, termín *affirmatio*, ke kterému název spisu odkazuje, je vhodné číst jako „naslouchání logu“, či „podřízení se logice – zákonům“ – ostatně Badiou za základ možnosti ontologie považuje matematickou logiku.

Affirmatio tedy znamená podřízení se logice, ale i uznání, vyznání – až po chválení a oslavování těchto zákonů, slavnostní, monumentalizující vyjevování ontologického řádu? Nelze nezaznamenat nakolik lidský úkol „affirmovat“ evokovaný Alainem Badiou souvisí s výrazem ENS u sv. Tomáše Akvinského. Protože afirmativní, vyznavačský přístup k otázce figurování stavbou, sochou, obrazem má za následek sdělení, že to, co vidíme, jest – že tomu, co vidíme, přísluší Bytí, ENS. Zároveň může demonstrovat, že to, co běžně vnímáme, nejen, že je, ale odkazuje nás k tomu, jež to, co vidíme (fenomén) přesahuje.

Termínu *affirmationismus* užívá Badiou ve vztahu ke krásným uměním, jejich stylu a ovšem v důsledku toho také ve vztahu k otázce stylu životního jako aplikované mravnosti: však také cítíme, že tento *Manifest* psal Alain Badiou v hněvu – s posměšnou jízlivostí vůči „kulturní frontě“, do níž je sešikován postmoderní narcismus.

Mysleme chvíli s ním, jakkoli tedy nejsme marxisty:

- U Řeků styl je nejprve *mélos*, nápev předurčující rytmus, podle kterého lidská figura umísťuje svoji ztělesněnou duševnost a duchovnost v prostoru = světě = světle, jsouc přitom kotvena svou gravitací, z níž zároveň svým rytmizovaným pohybáním se – krokem – se v záblescích překerní svobody vymaňuje.

- Toto zamířování vlastní ztělesněné niternosti ve vnějších okolnostech, zahrnujících například přírodní danosti – zákony času – prostoru a v jejich rámci přítomná rozličná ty „ty“ a „Ty“ (osoby) lze označit jako jednání či chování se, které je, jak vědomí o tom pěkně podržuje český výraz „chovající“ o sebe samého tím, že je zároveň ohledem na „ty“ a „Ty“, nikoli narcistním sebezahleděním.
- V rytmu stylovaného *mélós* se lidská bytost chová eticky. V Platonem koncipovaném státě, a ten byl nejen teorií, ale odrážel jistě i předchozí dlouhodobě praktikovanou tradici, tento rytmus *mélós* oni nejzodpovědnější z obce – k boji vždy hotoví strážcové jejího bezpečí a smyslu - nacvičovali tancem. To proto, aby jim *styl – étos* přešel do krve, stal se disciplínou (parafrází dle Jana Patočky). *Mélós* je *étos*, styl je tedy „návod, jak slušně žít“: v češtině právem právě slušně zároveň znamená slušivě – což také odkazuje k situaci, že řecké *kosmos* (přeneseně řád světa) je nejprve *ozdoba* (dle Jana Sokola), návod jak slušně žít je návodem, jak „BÝT OZDOBEN“ „BÝT V KOSMOS“, být tak, že „sluším“. Styl *mélós* je návod jak žít s *charís, gracií*, půvabem, protože chovat se znamená právě zamířovat svou ztělesněnou niternost ve vnějších okolnostech při přijetí i graciézní spoluprací s jejím řádem, Logem, zákony.

(*Nómos* – zákon – znamená v řečtině zároveň *nápěv*, melodii; hrou na hudební nástroj byly zbudovány hradby Théb – (dle hesla Slovníku antické kultury).

Alain Badiou se deklaruje jako sociálně cítící ateista a přitom jedním dechem s tím se obdivně spřizňuje s myšlením sv. Pavla, jenž vyšel (také) z Platóna (potažmo Sókrata).

Obyvatelné, tedy k lidskému *pobytu*, ale též *bytí*, určené lidské sídlo – stylově = eticky naplánované město především – tedy „vyznává“, že to, co smysly zakoušíme, je ENS, JEST. Dokonce – u klasicizujícího a sakrálního funkcionalismu například – ono ENS vyznává a chválí s logikou. Affirmativní – tedy etická – architektura se, a Alain Badiou se právem nezdržel jízlivosti, nezabývá na prvním místě sama sebou, není narcistní. Architektura, která má *mélós* – styl, se nezabývá osobou (zviditelněním, zrcadlením) svého architekta a dokonce ani stavebníka. Vyjadřuje *circumstances*, okolnosti – ano, a tím vyznává, že je tu cosi, co trvá, čím my jenom procházíme, ale také to co – jako nadvládné – prochází skrze nás, že jsou tu závažné okolnosti, okolí, kontext – nikoli neživé kulisy, ale cosi, co je nikoli předmětem, ale též složkou podněcující, volní, inteligentní, co je „subjektem – osobou“. Však také *genius loci* je netělesné, ale ztělesnitelné *daimon*, božstvo, stejně jako *vědomí*, božstvo osobnostního daimonia – toho „čertíka“, jenž vůči zájmům Města poroučí Sókratovi, aby i v situaci svého ohrožení popravou „*bylo posloucháno víc než*“ městské radní, „*Athéňany*“. (Známe to z Platónovy Obrany Sókratovy¹⁾, textů z těch, jež založily Evropu - a trvejme na tom.)

Stylová, etická, *affirmativní* architektura je tedy právě ekologická. Jenže jinak, než si to představují Zelení a spol, podporující například Kaplického knihovnu – Chobotnici. To protože počítá s „okolím“ ve smyslu ENS.

A neméně ovšem je stylová architektura *oekonomická*. V té míře, v níž při díle na ní je vzato v potaz nakolik právě výraz *économie* – nevím, zda je tomu tak pouze ve francouzštině – znamená také (či původněji?) „*plán spásy*“, „*prozřetelnost*“, jako vyznávání, uznávání přesažnosti, vztahování se k tomu, že je tu jakési ENS vzesené nad „*pravidly vedení domácnosti*“, ke kterým bývá původ ekonomie vřazován.

Économie posilovaná ENS, *économie* jako *plán spásy a prozřetelnost* (odtud i průmysl!), je nadána možností působit v dosud spíš poklidné, totiž propočitatelné oekonomii, správně domácnosti i státu, jakkoli v hlavě tzv. spořádané hospodyňky v hávu developera, průmyslníka či

prognostika to může způsobit pěknou paseku. Nutí jej totiž vzít v potaz nejen to, že to, co vidí, je cosi, čemu přísluší bytí – že to prostě jest – a v tom s ní bude souhlasit selský rozum – ale bude-li taková *économie* i akademická, uzná, – vyzná – že ale běžně si neuvědomujeme „*co všechno bytí/Bytí dovede*“ (Chesterton ad sv. Tomáš Akvinský). V takové dosud poklidné domácnosti akademickou *économií* zasaženého inženýra se začne věřit nejen, že existují zelená, červená, žlutá i žíhaná jablka, ale též jablka zlatá. (Mýty a vladařské insignie jsou právě o tom, *co všechno bytí/Bytí dovede*). *Économie* jako *plán spásy* zneklidňuje – nebo útěšně připomíná – že je tu „*možnost nesmrtnosti*“ – která si v aktualitě zjednává místo „*zářivou krásou*“ (Hannah Arendtová) či funkční prostotou ve smyslu *latens Deitas* (chléb a víno jsou latentně sebezpřítomněním křesťanského Boha, jde o odkaz na pasáž známého hymnu sv. Tomáše Akvinského). Alain Badiou tento vztah *économie* – *Économie*, pokud zatím vím, nezmiňuje, nicméně myslí ve francouzštině, a je možná možné takto myslet s ním.

AFFIRMATIVNÍ STAVBA – KOZÁKŮV DŮM

V případě domu na rohu Václavského náměstí a Opletalovy ulice ohroženého demolicí jde o *afirmativní* stavbu, jejíž nenápadný, „logický“, prostý Kozákův styl na svém místě zvlášť pěkně „*vyznává okolnosti*“ – nechce být o mnoho více než součástí vymezení, ohraničení, snad i bezpečnostní hradby okolo „uvnitř“ veřejného prostoru, jenž v daném případě ovšem je jádrovým prostorem – náměstím – našeho domova“ („*domov je kus prostoru prostoupený našimi tendencemi*“, Jan Patočka). Je součástí hradby okolo pomníku svatého Václava a staveb, které je obklopují a můžeme je číst také tak, že jsou ve funkci „souboru patníků“ orientujících cestu a pozornost obyvatel a návštěvníků Města k Národnímu muzeu, když hledí od Starého Města a ke kostelu Panny Marie Sněžné, případně až k Letenské pláni, když se dívají a chtějí se vypravit od Musea či kostela svaté Ludmily na Královských Vinohradech.

Experti pro otázky památkové péče se zásadním způsobem podílejí na rozhodování ohledně změn vzhledu staveb a městského interiéru na území Pražské památkové rezervace, protože zhotovují expertní vyjádření, která jsou klíčovým dokladem v rámci příslušného rozhodovacího procesu.

Na kvalitě takového expertního vyjádření záleží do takové míry, jakou lze konstatovat při uplatnění znaleckého posudku v procesu soudním. Může jít až „o hrdlo“. Však také kolegium expertů hlavního města Prahy i Ministerstvo kultury vyjádřili názor, že dům č. p. 1601 na rohu Václavského náměstí a Opletalovy ulice není sám o sobě – nebo vzhledem k významu (výrazu) jeho hmot v rámci prostoru náměstí a celého města – kulturní památkou, což na konci dráhy úředního šimla bude zřejmě mít za následek „ztrátu hrdla“ – jeho zbourání. Lze se obávat, že nebyly zhotoveny znalecké posudky náležitě zodpovědné, a to proto, že nebylo přihlédnuto k významným aspektům současného stavu jak vědeckého tak „obecného“ poznání ohledně posuzované stavby a významu jejího městiště.

Je to téma také politické

Protože způsob, jak „se zjevuje“ pražské Václavské náměstí se týká všech občanů České republiky – nejen specialistů v oboru památkové péče, dějin umění, architektury, urbanismu či státní správy. Jde o ústřední forum metropole České republiky, o „matku jejích měst“, a tedy i životního stylu občanů všech sídel na jejím území. Týká se to dokonce vůbec „všech“ občanů světa, vždyť jádro Prahy je evidováno jako památka celého lidského společenství zapsaná v seznamu UNESCO.

Nejde tedy jen o neproduktivní spor nepočtené society jakýchsi profesionálních krasoduchů, placených z prostředků daňových poplatníků či patrioticky cítících občanů s dobrým vkusem sdružených v zájmových institucích či okolo kultivovaných periodik, s jinými profesionálními krasoduchy, placených z prostředků Magistrátu hlavního města Prahy, případně Ministerstva kultury nebo zahraničních developerů a byznysmenů, kteří jsou zaměřeni k novotám a rádi demonstrují svou světazběhlou.

Ti první by rádi ponechali stávající budovu a Václavské náměstí tak, jak se jeví v mentálním prostoru národem i nadnárodním společenstvím sdílené *mnéma*. Památkový soubor Václavského náměstí lze vskutku považovat za „kanonizovaný“ ikonizovaný záznam velkých událostí i všednodenních milých příběhů – vzpomínává se, jak po čtyřicetiletí před Listopadem palác se vzneseným názvem a tvarem Koruna nabízel levné občerstvení upřímně sdílené humanitními badateli v obnošených oblecích s lidovými típkami nejrůznějšího koloritu – leckdo z nás to zažil osobně, stejně jako velké dějiny před a po Srpnu i Listopadu, když se tu „stávaly“. Ti druzí naopak by rádi viděli prostor celého centra Prahy v „revolučním“ novém podání a tedy v mondénní re-interpretaci. Rádi by změnili „režijní pojetí“ Václavského náměstí, způsob jeho vnímání a prožitek z něj i představu o něm, a to takovým druhem a podobou novostaveb, jež oni (a developéři) považují za dostatečně *trendy* z hlediska údajné aktuality a světovosti.

Václavské náměstí ale nemůže být tak docela *trendy* (jakkoli tedy tu jde i o Koňský trh - handl).

Výrazně souvisí se *státem*, (odkud též *Ústava*). Oproti tomu, čemu náleží charakter *státu*, jako tomu, co stojí, co trvá, se samozřejmě vynořuje – a nápadněji i agresivně vyskytuje – to, čemu náleží charakteristika *cursus*. Být *cursus*, znamená být přítomen přechodně, být uchvatitelný proudem, být *trendy*.

Jenomže symbolem českého státu, každodenně komunikovaným na jeho mincích například, už od dob kronikáře Františka pražského je – a to v téže úrovni jako český královský diadém – pražský Kamenný most. Právě a totiž *statický* systém vzdorující spojeným proudům tří řek – Vltavy obsahující Otavu, Sázavu a Berounku. (Neboť tento *statický* systém – a takový by měl být také stát – je materializovaný a pružný).

Z inženýrského, tektonického hlediska jde o variantu opěrného systému katedrály použitého v horizontální poloze. Český stát je tak symbolizován kotvením pilířů mostu vůči proudu. To díky jejich zakotvení jako bychom vždy znovu nalézali naději, že „jednou přejdeme přes *rmutné vody*“. Událost „ukotvení až k smrti“ je spolu s kotvou – atributem sv. Klimenta, signem smyslu Klementina – to proto se český národ vzbouřil, když budova Národní (a Státní) knihovny České republiky měla být vypuzena z Klementina – od kotvení – a podána *trendy* tvaroslovím na Letné.

Neméně – či ještě výraznějším a neméně mezinárodním symbolem českého státu, už od dob legendistů 10. století – je figura knížete Václava. Uvidíme tu ovšem ještě další neméně hrdinnou Postavu, kterou by tu ona afirmativní bašta mezi domy na obvodu Václavského náměstí měla nadále ochraňovat.

Nejde tedy pouze o neproduktivní spor rozličných estétů. Laická veřejnost se o tento spor musí zajímat, což se ostatně už dělo a děje - hojnou účastí na demonstracích příznivců zachování domu v roce 2011 a demonstracemi v dalších letech. V roce 2011 byly demolicí domu odporující síly personalizovány předzvěstkou pana ministra Bessera na Meckie Messera, ne zcela spravedlivě, on totiž jen přihlédl k předloženým „důkazům“ a radám expertů – vlastní, případně opačný, názor a vizi, jsa odborníkem na jiné věci, nejspíš neměl. Nebo ten názor měl – nicméně zesměšňování a tedy poprava v médiích mu hrozilo od krasoduchů staromilců stejně jako od krasoduchů modernistů – tedy ho neuplatnil.

Vyjádřením expertů pro památkovou péči pražského magistrátu byla tedy už před lety otevřena možnost k vydání povolení demolice onoho nenápadného – nicméně co do stylu právě že *affirmativního* – domu na Václaváku. Nakonec ho posvětila ministryně Hanáková.

Úmysl demolice Kozákova domu byl provázen trendy účelem:

na přání majitele má být nahrazen developerským projektem „lehkého“ *Domu-Květiny – hořící svíce – rozkmitané paralely věžoví katedrály sv. Víta*, za jehož *skleněnými zdmi* budou při bývalém Koňském trhu svižně splétat své – od tažných koní odlehčené – tržní počínání nejspíš jakési skvělé bytosti, rovněž odlehčené zrušením vazeb ke kontextu (paměti) místa jejich aktivit.

V opožděně publikované „filosofii“ zamýšlené novostavby je tedy řeč o ohni a jeho dynamice, o tradičně posvátném i o prchavé květné barevnosti. Kolegium expertů tuto filosofii znalo se značným předstihem. Je tedy s podivem, že nedoporučilo orgánům státní správy, aby při rozhodování ohledně předmětného domu uvážily nálezy autorit příslušných badatelských oborů, ze kterých je zřetelné, nakolik politická role vládců a správce obce, nejméně od dob antického Řecka, splývá s rolí urbanisty-umělce – proroka. Že dále neupozornili na skutečnost, nakolik v roli takového vládců jsou organizační složky České republiky a navazující instituce státní správy. Magistrát hlavního města Prahy je „vládcem“ metropole. Zodpovídá tedy za generování podoby (stylu – též životního) sídel na území českého státu. Pražský magistrát je v roli takového správce věcí veřejných, který musí být i urbanistou, který s citem umělce předvídá a formuje kadlub budoucnosti (životní styl) své země. Je tak v roli urbanisty – proroka – umělce v míře přímo výstražné. Ministerstvo kultury pak má v popisu práce úkol usuzovat a rozhodovat o tom, zda pražský Magistrát jedná v tomto smyslu. Pokud by tuto svou funkci při výkonu správy České republiky pojímalo takto, neuvažovalo by se o jeho zrušení.

OHEŇ JAKO ŽIVOUcí ŘEČ

Obecné naladění stejně jako řada elitních osobností oborů společenských věd v současné době upozorňuje na nutnost společenské reformy. Lze tomu rozumět především tak, že je třeba oživit sílu a vliv pramenných duchovních energií momentu zrodu Evropy.

Vládcové a správcové státu (řecké polis) na prahu dějin evropské civilizace, ale i v dalším jejím vývoji, pracovali nejen s tím, co dnes ekologové pěstují pod pojmem posvátná geometrie, ale také s představou, že středem a podstatou světa je „*negeometrizovatelný*“, toliko „*duchem jenným*“ postižitelný (termíny Blaise Pascala) oheň. Jde o staroindickou představu, která v pojetí a způsobu vyjadřování židovsko-helénské a křesťanské kultury znamená oheň jako *živoucí řeč – Logos*, „*který se rozhořívá podle míry*“ (Hérakleitos z Efesu). Zejména křesťanská koncepce tohoto pyropneumatického principu světa uspěla jako základ Evropy, když se Evropa pokusila založit svůj životní styl (étos) na vůli (ochotu) opírat se o obrazně – pojmové zachycení způsobů, kterými se tento princip projevuje dynamizovaným trsem výrazů a představ jako jsou Slovo – Arché (ve smyslu klenba vůči vodám „dole“ i nahoře“, duha a luk), jako je představa lidské bytosti, která je líčením příslušných – biblických – textů evokována jako sebezpodobení pyropneumatického principu plastickým (výtvarným) dílem, jako „prázdna nádoba“ z „červené hlíny“, do níž byl tímto principem vdechnut jeho vlastní ohnivý – oživující – dech (výraz Adam v daných textových souvislostech znamená keramiku z červené hlíny). Dále je to představa, že se pyropneumatický princip v dějinách Evropy projevil jako Slovo – Moudrost, která si s člověkem radostně „hraje“. A konečně, podle Nového zákona, byla tu „celým světem“ – což po dvě tisíciletí znamenalo „vším křesťanstvem“ – samozřejmě sdílená představa o událostech sebezobrazení personali-

zovaného principu ohně-ducha-slova jeho sebezplazením a spolupráce individuální osoby člověka a posléze sebezachránění tohoto principu. Nebylo jen jeho sebezachráněním, ale bylo zároveň sebezachráněním ohně-ducha-slova nabídkou záchrany člověka (inkarnace – Anasta-sis).

Uspořádání obce kolem společného krbu

Představa, že podstatou světa je „negeometrizovatelný“ oheň- duch, je zřejmě od mýtických počátků sdružená s představou, že podstata světa je člověkem zakoušena nejen kontemplací – teorií – ale jedním dechem s tím též praxí každodennosti s její existenční potřebou. Člověk ve smyslu klíčového kultovního textu Evropy byl stvořen šestého dne, společně se zvířaty, musí tedy jíst, sbírat ovoce, semena a lovit. Jen s bylinami a zvířaty, jimž vládl, „se ale nudil“, neměl někoho sobě rovného, tedy od toho, kdo jej vyrobil dostal ženu. Když ji uviděl, radosti z ní byl ze své vazby na otce i matku („pramáti opici“) vyvázán ke svobodě a úkolům, a mimo jiné proto pocítil potřebu nejen se živit, ale též jíst to, co bylo připraveno už s pomocí ohně. Tedy péci chléb ze semen bylin, na ohni upravovat maso. Starořecký „společný krb“ – o němž ještě níže – byl umístěn ve středu veřejného prostoru obce tak, aby tu byl pro celou, tomuto středu náměstí příslušnou komunitu, k dispozici oheň k pečení chleba a masa (Jean-Pierre Vernant).

Zdá se, že nikoli náhodou má představa spojení ohně a chleba protějšek v názvu místa, kde se (ikonickou inkarnací – Narozením Krista, termíny Christoph von Schoenborn) stal zřejmým oheň Logos: Betlehem znamená dům chleba (tedy i dům ohně, jako předpokladu jeho vzniku).

V momentě vzniku starořecké demokracie (Evropy), tedy tehdejší politikové-urbanisté umísťovali do středu polis, za jejíž „mír“ se cítili být odpovědni, *héstia koiné*, obecní krb. Jednak jako posvátný symbol, jednak jako praktický nástroj vhodný k upečení chleba a masa, jak o tom výše. Byl přístupný všem domácnostem v městském státě, Jean-Pierre Vernant v tom též vidí symbol počínající demokracie.

Okolo obecního krbu byla obec ve svém urbanistickém rozvrhu uspořádána. Posvátným i věcným středem a zároveň pořádkým, kosmetizujícím a inspirujícím prostředkem komponování takové polis – a v jejím rámci probíhajícího, tedy stylizovaného, dění – byl tedy oheň. Což ovšem pro vzdělance znamenalo, že demokratický městský stát byl uspořádán Logem, živoucím bytím inspirovanou a člověku „bohy nesmrtelnými“ propůjčitelnou mocí živoucího slova. Platí to zřejmě dodnes.

U ohně *héstia koiné* byl společně pečen chléb a společně opékána masa. Známe to dosud od táborových ohňů. Především však u ohně, snad když se čekalo, až jídlo se upeče, byly „vedeny řeči“. To, že řeči byly vedeny právě zde, nebylo bez významu.

Vždyť krb byl (a je) i v soukromí osobního domu symbolem esence toho, co se vyjasňuje, co ale je zároveň i bezezbytku nevyjasnitelným světem, například proto, že *právě ke krbu* jsou přizvány *imagines* – figurace, objekty-symboly zpřítomňující existenci předků těch, kdo k ohni náleží. U ohně krbu je přítomno vědomí a skutečnost či společenská shoda o tom, že právě a hlavně *imagines* předků propůjčují živým důstojnost – a naopak. (Řeklo by se: u krbu domácího a veřejného je to místo, kde má jaksi být pěstována památková péče. V České republice je to Václavské náměstí, jak vzápětí uvidíme).

Domácí oheň, krb – *hestia* a jemu příslušné *imagines* předků obyvatel domu byl střežen daimonem zvaným *junona* (s malým „j“). Totiž osobním božstvem manželky pána domu. Veřejně přístupný oheň byl na náměstí a když se z náměstí tento posvátný symbolický oheň dostal do specializovaného prostoru veřejného, chrámu, byl střežen rovněž ženskou, případně povinně panskou kněžkou-vestálkou – služebnicí varianty junony – hérau-hestií.

A pozor: *junona*, to je protějšek „*genia*“, totiž čistě mužského daimona; *genius* zajišťuje v původním, a zřejmě též výstižnějším, smyslu výhradně mužský aspekt schopnosti generovat cosi nového, jmenovitě dítko, jak pěkně upozornil Jan Sokol.

Funkcí principu *junona-héra* – *hestia* v domácnosti (ekonomii) i ve veřejném prostoru, tedy i v politice, není kvalita, kterou si představujeme pod rčením o *junonské* postavě opisujícím vydatnost a půvab tělesných křivek. Role ženského, *junonského* daimona ve veřejném prostoru není uplatňování *junonské* postavy, jak si to ve svých kampaních poněkud neinformovaně představuje většina našich politických stran. Není jí ani to, co se nám o *Junoně-Héře* vybaví při okřídlených mýtických historkách o žárlivé a mstivé manželce hromovládného a záletného *Dia*. *Junona-héra* – *hestia* z hlediska zajištění zdárného chodu domácnosti (řecké oekumené, už jsme četli výše, že výraz ekonomie ve francouzštině znamená zároveň plán spásy) i politiky *hlídá* – totiž *kontempluje* – *ohně*.

To *junona* – na rozdíl od *genia* – *udržuje* „*živost*“ *ohně a tedy logu*. Hlídá a kontempluje *živost nutnou pro pečení chleba a masa, stejně však pro kvalitu vespolečné řeči, z níž obci vzchází poznání, nutné k činění rozhodnutí zejména v dramatických momentech její historie*. Může nás napadnout, že tato role *junony* v intimitě i otevřenosti soukromého domu bdící nad kvalitou rozmlouvání vedeného při krbu náležela paním francouzských salonů, když tento typus posléze se Evropou i zámořím rozšířil. Měl ovšem předstupeň v představě *Panny Marie* a jejího „dvora“ a v existenci ženských, zejména kontemplativních řádů. (Osobně si myslím, že stále aktuálními českými „*junonami*“ jsou *svatá Ludmila* a *svatá Anežka Přemyslovna*).

Zřízení *hestia koiné* ve středu obce znamenalo: právě zde, ve středu veřejného prostoru *polis* – a ten zároveň byl viditelným znamením neviditelného středu/podstaty světa – se „podle míry“, řečeno obrazným vyjádřením *Hérakleita* z *Efesu*, rozhořívala vespolečná řeč. Zdá se, že v antickém Řecku to byla řeč výhradně osob „*geniálních*“. Byl to svět „*bez žen*“, poznamenal *Jan Patočka* (v knize o Evropě a době poevropské). Proto to byl svět vždy ohrožený poklesnutím v „*kohoutí zápasy*“ (výrazem *Jana Sokola*). Při ohni společného krbu tedy probíhala ona *živoucí a oživující vespolečná řeč* obce, zde se vtěloval *Logos* vzájemného rozhovoru občanů, jako bytím dynamizovaných osobností, z nichž sestávala a nemůže nesestávat politická komunita hodná toho označení.

Možná, by neměla sestávat z přemíry „*geniů*“ sekundovaných *Junonami*, ale bez *junon*.

RYTÍŘ-JEZDEC A JAN PALACH SPOJENÍ OHNĚM

Experti pražského magistrátu – a někteří splývají s experty poradního sboru Ministerstva kultury, respektive Národního památkového ústavu – pokud jsem z veřejně dostupných zdrojů dostatečně informována – zapomněli na to, že jádrovým symbolem *Václavského náměstí* je pomník *rytíře-jezdce*, typologicky antického reka pod aktualizovanou, lokalizovanou a posléze výslovně bohemizovanou podobou *přemyslovského knížete svatého Václava*. A zřejmě proto opomněli zvážit i významný údaj, dostatečně a obecně známý z dějin kultury: *osedlaný či zapražžený kůň, zejména jako součást monumentu – ikonického objektu – jak textového, vzpomeňme Platóna, tak výtvarného, je pro Evropu, ostatně nejen pro ni, symbolem vztahu člověka právě k energii, „ohni“ a odtud k lidskému úkolu zvládnutí energií vnějších i niterních*. V tom smyslu musí vyznít každá figurace *rytíře*. Už proto je *jezdecké sousoší svatého Václava na koni* odkazem k ohni a dokonce až k symbolice *hestia koiné*.

Při posuzování změn ústředního veřejného prostoru metropole České republiky je dominujícím vlivovým faktorem.

Ale experti, a Ministerstvo kultury rovněž(!), zapomněli – nebo chtěli zapomenout(?) – především na to, že od 16. ledna 1969, a to, pro České země speciálně, vynímečně a příznačně, náleží k paměti Václavského náměstí událost vzplanutí ohně právě při pomníku svatého Václava. Vzplanutí ohně a to doslova. Ohně, kterým tu hořel Jan Palach.

Přítom záměrem tohoto vzplanutí jako nástroje tentokrát i antickou vážnost převyšujícího radikálního gesta znovuospořádání obce k jejímu ohnivému středu, byl úmysl toho, kdo jej založil i jím nechal strávit svůj život, zburcovat vůli spoluobčanů k uchování jejich smyslu pro přesazné, tváří v tvář svodům nastávající normalizační „chlebařiny“ (termín T. G. Masaryka na dobových plakátech).

Celý civilizovaný svět je si vědom toho, že od roku 1969 je Václavské náměstí mnématem (památkou) zejména proto, že tu vzplál tento oheň .

Že by si na to nevzpomněli domácí experti na bádání v otázkách genia loci a vůbec paměti jednoho z klíčových míst na území hlavního města Prahy?

Že by si na to nevzpomněli aspoň historikové vzděláním, kteří působí na Ministerstvu kultury? Nebo profesori z Ústavu křesťanské archeologie na Theologické fakultě UK? A proč na to neupozornili včas?!

Měli si na to vzpomenout „kvůli světu“, který si na Václavském náměstí pamatuje Jana Palacha a sametovou revoluci realizovanou shromážděním zemského lidu „u koně“ – protože mezinárodní ostudu málokdo své republice přeje. Ale měli tak učinit pro jádro věci, o kterou tu běží – neboť právě vzhledem k němu, záleží na tom, co jako součást „hradby“ vymezující prostor Václavského náměstí bude zbouráno či nově postaveno. Na prvním místě na tom nezáleží „kvůli UNESCO“, jak uvádívají památkáři, nýbrž pro občany České republiky. Protože ti vědí, že chléb od živosti ohně nelze odpojit. Nelze jej však odpojit ani od vody²⁾.

Zmínění experti toto měli včas zdůraznit tak, aby pan ministr Besser nebyl nucen po proběhlém procesu umožňujícím schválení nevhodných změn na Václavském náměstí už jenom konstatovat, že vzhledem k předloženým důkazům ve věci – tak vyvozují ze zpráv v médiích – právě vzhledem k expertním posudkům, jež zjevně paměti místa nedbaly, mu nezbyvá, než rozhodnout tak, jak rozhodl. Jeho rozhodnutí bylo nyní, zbouráním Kozákova domu, dovršeno.

(Jádro textu z června 2011 bylo poskytnuto ASORKD, přehlédnutá verze z 5. 9. 2011 a předchozí pracovní text ze dne 2. srpna 2011 byl určen Ing. arch. Marii Švábové, ASORKD jako součást podkladů pro její vystoupení ve Senátu v uvedené věci.

Jedna z pracovních verzí byla odeslána elektronicky pro Ateliér, k rukám Blanky Jiráčkové dne 15. 12. 2011.

Text byl přehlédnut a odeslán dr. Věře Váchové (dnes Strana zelených) v roce 2012.

Naposledy přehlédnut a drobně upravován dne 4. 8. 2017 a zaslán prezidiu ASORKD.)

Poznámky:

1) **S-vědomí** – tímto neologismem, resp. změněným pravopisem slova svědomí, se pokouším vyjádřit, že to, co my, dědici křesťanství, nazýváme svědomím, pro (Platónem zprostředkovaného) Sókrata je to *daimonion*, božstvo, Pán vlastního nitra, to, co spolupůsobí – jako hlas s-vědomí – a má ovládat naše jednání, existuje a působí **spolu s rozumem, spolu s vědomím, spolu s emocemi** atd. Sókratovo filosofování nebylo teorií (nic nenapsal), nýbrž praktikováním lásky k moudrosti **dosvědčené** položením vlastního života – v tom smyslu byl předchůdcem Krista a křesťanských mučedníků-vyznavačů (martyr = řecky **svědek**). Vzhledem ke svému učení o existenci fenoménu, dnes nazývaného svědomí, byl Sókratés obžalován, že, oproti státnímu náboženství, *zavádí nové bohy* (totiž právě „čertíka“ svědomí), čímž *kazí mládež*.

Ve své *Obraně* vůči této obžalobě ústy svého žáka Platóna Sókratés proto říká :

„Já vás, Athéňané, miluji a ctím, budu však boha poslouchat víc než vás, a dokud budu dýchat a dokud budu s to, nepřestanu filosofovat a vás napomínat a každého z vás, kohokoli potkám, upozorňovat svým obvyklým způsobem na toto: Drahý příteli jsi Athéňan, příslušník obce nejmocnější a nejproslulejší moudrostí a silou, a ty se nestydíš starat se o to, abys měl co nejvíce peněz a slávy a cti, o rozum však, o pravdu a o duši, aby byla co nejlepší, se nestaráš a nepečuješ?“^{a)}

Tento text je vždy znovu aktuální – viz zvýrazněná část. Když se dnes čte, člověk zrovna vidí ty povolovače demolic na Václaváku a naopak povolovatele výstavby *Maršmelounu* u Svaté Anežky, ony cestovatele se Slovanskou Epopejí dychtivě zjevit se před potenciálními voliči v odlescích záře japonského císařského dvora a s výhledem na odlesky dvora čínského atd. Neznalost tohoto textu, nejlépe z paměti, je pro člověka působícího v jakékoli funkci, u níž (v řádném státě) vyžadováno humanitní vzdělání, bych srovnala se situací, kdy by biskup či i jen pan farář neuměli z paměti Otčenáš. Znalost z paměti působí to, že obsah textu naše myšlení a tedy i rozhodování ovlivňuje i podvědomě.

a) *PLATÓN, Obrana Sókratova. In: Jan HALADA, Artur GEUS, Čítanka z dějin filozofie, Mladá Fronta, Praha 1978, s. 54-55*

2) **Neuralgický bod novodobých dějin země, v níž vodstev je zrod, jichž příval jde k Labi Vltavou a Labem k moři^{a)}** – Koňský trh na Novém Městě byl založen intencí Karla IV. roce 1348. Před tím už byl jedním z těch míst, kde vychází najevo, že české království je „v zemi, v níž vodstev je zrod, jichž příval jde k Labi Vltavou a Labem k moři“, jak tuto skutečnost zaznamenal Kosmas Pražský a z básnil Dante Alighieri, když evokoval vladařský úděl Přemysla II. Otakara. Místem, jež bylo Koňskému trhu vykázáno, tekli totiž potok z Viničních hor, dnes označovaný jako Vinohradský a svedený do kanalizace.

Koňský trh, ve středověku to bylo doslova **shromaždiště energií** koní bojových i tažných, tedy dnešní **Václavské náměstí**, pokud je nahlížíme od Můstku (přes ten potok) na okraji Starého Města, Můstku, jenž byl předzvěstí monumentálního Mostu Juditina (Kamenného), směrem k Národnímu muzeu, **je cestou proti proudu k prameni**. Jakoby už proto dostalo do vínku úděl „být architekturou“. Ba přímo souznít s její podstatou. Neboť **prvotním architektonickým útvarem vůbec je cesta k prameni... podstatou architektury je nasměřovanost, orientovanost lidské bytosti, odvozená z nevyhnutelné potřeby jejího tělesně-duchovního ustrojení – její žízně. Potřeba vody je přitom základnější, než potřeba „střechy nad hlavou“, produkující architekturu v běžném slova smyslu. Nezbytnost nápoje je ovšem u člověka také žízní ducha, žízní po poznání, včetně žízně po setkání s oním zcela Jiným, jak definuje Posvátné německý teolog Rudolf Otto. Za pozoruhodnou je třeba považovat otázku kvality či druhu vody, k níž cesta žízně míří. Jde o vodu čerpanou z pramene bezprostředně, nebo o vodu z proudu potoka či řeky – vodu, jejíž původní vlastnosti produktu přímého zdroje byly její lineárně prostorovou situací v proudu. pozměněny, zastřeny? Dá se nejspíše říci, že cesta od pramene po proudu vodního toku je cestou od čiré a individuální ukázky toho, co je voda, k vodě obecné – moři, jež ovšem žížeň nehasí. Cesta po proudu, zdá se, není architekturou ve vytčeném smyslu, je to však obvykle cesta obchodní, cesta pěstování sociálních kontaktů (ostatně též cesta náboženských a kulturních misí). To cesta proti proudu je cestou k prameni. Obvykle bývá spojena s výstupem. Je diagonálou spojující zemi a nebe; jakkoli má i vlastnosti horizontály, týká se vertikálního rozměru krajiny, a to v obou směrech jejího nitra, její hloubky a jejího odkazování vzhůru, vrcholů.^{b)}**

Jdeme-li vzhůru Václavským náměstím míříme nejen k vertikálám pomníku svatého Václava a kopule Národního muzea, jdeme i ke zdrojům, **zrodu vodstev, k fontáně** pod rampou této stavby^{c)} a také směrem k **Vinohradské vodárenské věži^{d)}** víme také, že jsme právě minuli místo, kde nad **kašnou** stávala první jezdecká socha sv. Václava z doby barokní (je dnes – kde jinde – na Vyšehradě) – je to ta, u které se po mši při svatodušním shromáždění v roce 1848 z podnětu Karla Havlíčka Borovského dostalo názvu Svatováclavské náměstí. Nejstarší architekturou je stopami

chůze vytvořená a vždy znovubudovaná cesta k prameni, ale také ke studánce, nádrži, lázni, při níž možno čekat zázrak tělesného a duchovního uzdravení. I takové studánky, lázně a „rybníčky“ jsou skryty v paměti Václavského náměstí a jeho okolí. I nyní, ukryté, neztratily svou moc zrcadlit klenbu nebeskou, být obývány múzami, léčit neduhy těl i smutek duší.

- a) *Citací výroku Dušana TŘEŠTÍKA na wikipedii, heslo Václavské náměstí, konzultováno 5. 8. 2017 a citací z: Dante ALIGHIERI, Očistec, 7, 98-99, jak ji uvádí Robert BARLETT in: Petr SOMMER, Dušan TŘEŠTÍK, Josef ŽEMLIČKA, (eds.) Přemyslovci. Budování českého státu, nakladatelství Lidové noviny, ISBN 978-8-71-06-352-0, s. 21.*
- b) *Vladimíra KOUBOVÁ EIDERNOVÁ, Posvátná krajina. In: Architekt 1/2001, s.23.*
- c) *Pavel Přemysl RIES, výňatek z dosud nepublikovaného textu o Josefu Hlávkově, který se týká fontány pod Národním muzeem.*
- d) **Vinohradská vodárenská věž** je bývalá vodohospodářská stavba, která stojí v Korunní ulici v Praze 10. Nyní jsou zde umístěny byty. Byla postavena v roce 1882 v novorenesančním slohu podle projektu architekta Antonína TURKA.

* *